

життя і мрії свого народу, як це зробив геніальний Тарас Шевченко, ставши письменником світової слави [11, с. 114]. Феномен Шевченка відбиває нашу національну природу, наше світосприйняття, наше минуле і нашу надію на майбутнє. Він символізує душу українського народу, втілює його гідність, дух і пам'ять [9, с. 309].

Джерела та література

1. Брайчевський М. Тарас Шевченко й історико-культурна спадщина українського народу // ЗНТ ім. Шевченка. Світи Тараса Шевченка: збірник статей до 175-річчя з дня народження поета / ред. Л. М. Л.Залеська Онишкевич, Л. Рудницький, Б. Певний, Т. Гунчак. – Нью-Йорк, 1991. – С. 237- 246.
2. Вічний як народ: Сторінки до біографії Т. Г.Шевченка: Навч. посібник / Автори-упорядники О. І. Руденко, Н. Б. Петренко. – К.: Либідь, 1998. – 272 с.
3. Грицькован Я. Шевченко і Біблія // ЗНТ ім. Шевченка. Світи Тараса Шевченка:збірник статей до 175-річчя з дня народження поета / ред. Л. М. Л.Залеська Онишкевич, Л. Рудницький, Б. Певний, Т. Гунчак. – Нью-Йорк, 1991. – С. 23 – 29.
4. Жулинський М. Слово і доля: Навч. посібн. – К.: Видавництво А.С.К., 2006. – 640 с.
5. Зайцев П. І. Життя Тараса Шевченка / Вид. підгот., іл. упоряд. та прокоментував Ю. Іванченко; Передм. В. Шевчука. – К.: Мистецтво, 1994. – 352 с.: іл.
6. Кралюк П. Шевченко й Пересопницьке Євангеліє / П. Кралюк // Пересопницьке Євангеліє – видатна пам'ятка української національної культури: матеріали Всеукраїнської міждисциплінарної наукової конференції, присвяченої 450-річчю написання Пересопницького Євангелія / Упорядник П. М. Кралюк. – Ізяслав-Острогож, 2011. – С. 88 - 95.
7. Митрополит Іларіон. Граматико-стилістичний словник Шевченкової мови. – Вінніпег, 1961. – 257 с.
8. Огієнко І. (Митрополит Іларіон). Тарас Шевченко / Упоряд., авт. передмови і коментарів М. С. Тимошик. – К.: Наша культура і наука, 2002. – 440 с., іл.
9. Сверстюк Є. Феномен Шевченка // ЗНТ ім. Шевченка. Світи Тараса Шевченка: збірник статей до 175-річчя з дня народження поета / ред. Л. М. Л.Залеська Онишкевич, Л. Рудницький, Б. Певний, Т. Гунчак. – Нью-Йорк, 1991. – С. 309- 324.
10. Франко І. Я. Історія української літератури. Частина перша: Від початків українського письменства до Івана Котляревського // Іван Франко. Зібрання творів: У 50 т. – Т. 40. – К.: Наукова думка, 1983. – 558 с.
11. Чуб Д. В. Живий Шевченко: Біогр. та літературознав. оповіді. – К.: Веселка, 1994. – 141 с. 12. Шевченко Т. Повне зібрання творів: У 12 т. / Редкол.: М.Г. Жулинський (голова) та ін. – Т. 4: Повісті. – К.: Наукова думка, 2003. – 600 с.
12. Шевченко Т. Повне зібрання творів: У 12 т. / Редкол.: М.Г. Жулинський (голова) та ін. – Т. 5: Щоденник. Автобіографія. Статті. Археологічні нотатки. «Букварь южнорусский». Записи народної творчості. – К.: Наукова думка, 2001. – 496 с.

УДК 94(470) «19»: 27

Н.Стоколос

НИЩЕННЯ КУЛЬТУ СВЯТОГО ЙОСАФАТА НА ТЕРЕНАХ ХОЛМЩИНИ І ПІВДЕННОГО ПІДЛЯШСЬЯ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХІХ СТ.): ЧИННИКИ, ОСНОВНІ ВІХИ, НАСЛІДКИ

Розглянуто чинники, основні віхи та наслідки нищення культу святого Йосафата (Кунцевича) в уніатській Холмській єпархії впродовж 60 -70-х рр. ХІХ ст. як вартісну складову заходів із підготовки до її інкорпорації Російською Православною Церквою.

Ключові слова: Греко-Уніатська Церква, Російська Православна Церква, уніати, моці, уніатська Холмська єпархія, культ святого Йосафата, «очищення обрядів».

Factors key milestones and consequences of the destruction of the cult of St. Josaphat (Kuntsevych) in the Uniate diocese of Chelm was for 60 -70's. Nineteenth century. value as part of measures to prepare for the incorporation of the Russian Orthodox Church.

Keywords: Greek Uniate Church, Russian Orthodox Church, Uniates, power, Uniate diocese of Chelm, the cult of St. Josaphat, "cleansing rituals".

1839 р. відбулося офіційне воз'єднання уніатів Правобережної України з Російською Православною Церквою. Воно не торкнулося Холмщини і Південного Підляшся, уніатське населення яких належало до Холмської єпархії, що на той час залишалась єдиною уніатською в межах Російської імперії. Згідно з церковною статистикою, в ній було 250 тис. віруючих-русинів, тобто українців [5, с. 85].

Упродовж кількох десятиліть російська адміністрація не дуже багато уваги приділяла релігійно-церковній царині буття автохтонного населення цих теренів. Радикальним чином ставлення до неї змінилося після польського повстання 1863-1864 рр., яке підтримало не тільки римо-католицьке, а й частина його уніатського населення. Російське самодержавство, яке придушило це повстання, не тільки посилювало утилки щодо поляків та Римо-Католицької Церкви, а й активізувало русифікацію цього регіону. Все це мало за мету радикально «відпольщити» його, зокрема підготувати уніатське населення до переходу в православ'я. Саме тому впродовж 1860-х – першої половини 1870-х рр. реалізувалися низка узгоджених заходів, до яких залучалися не тільки урядовці, православне та уніатське духовенство, а й військові підрозділи. Це була перебудова системи підготовки кадрів уніатського кліру, його якісні зміни шляхом запрошень московфільськи налаштованих ієреїв-уніатів із Галичини, витіснення за межі Холмської єпархії тих її архієпископів, які не сприяли дрейфу уніатства в бік російського православ'я, а також застосування таких силових засобів, як обтяжливі для населення постой військових частин, зокрема козацьких, використання нагайок та зброї проти тих мирян-уніатів, котрі активно протидіяли так званому «очищенню обрядів», тобто примусовим змінам культово-обрядової практики уніатських парафій Холмщини і Південного Підляшся, а також депортації кліриків і пересічених мирян за межі єпархії як покарання за супротив насажденню російського православ'я [9, с. 121-143]. Формально цей процес завершився 1875 р., коли після ухвалення 18 лютого групою її духовенства на чолі з адміністратором єпархії М. Попелем «Акту про воз'єднання Холмської греко-уніатської Церкви з Православною Російською Церквою», Синод 28 березня ухвалив постанову приєднати Холмську уніатську єпархію до православної Варшавської, назвавши це новоутворення Холмсько-Варшавською єпархією Російської Православної Церкви. Очолити її Синод доручив М. Попелю, надавши йому сан єпископа Люблінського, вікарія православної Холмсько-Варшавської єпархії [4, с. 544]. Так, за висловом єпископа Е. Ліховського, відбувся «урядовий похорон унії» [1, с. 215].

Це влучна оцінка цієї акції, оскільки «добровільне» приєднання уніатської Холмської єпархії до Російської Православної Церкви насправді суперечило волі переважної більшості уніатського населення регіону. Зрештою, переконалим свідченням цього стало те, що тисячі місцевих жителів відразу після нього стали так званими «упорствуючими» («затягтими», «опірними»), тобто тими, хто, не визнавши його, ігнорували російське православ'я, продовжували дотримуватися колишніх культово-обрядових традицій. Частина з них горнулася до римо-католицьких парафій. Відтак після указу імператора Миколи II «Про зміцнення засад віротерпимості» від 17 квітня 1905 р. приблизно 200 тис. колишніх уніатів Холмщини і Південного Підляшся перейшло до Римо-Католицької Церкви [6, с. 62-65].

Однією з ланок усєї програми русифікації населення регіону, реалізації на його теренах формули «благоустройства» Російської імперії, сформульованою графом С.Уваровим: «Православ'я, Самодержавство, Народність», стало цілеспрямоване нищення культу святого Йосафата.

Йосафат (Кунцевич) (1580 – 1623 рр.) - реформатор як самої Уніатської Церкви, так, зокрема, її чернецтва, аскет, полеміст та ревний проповідник. З 1609 р. він був священник, а з 1618 р. – архієпископом Полоцьким. 1623 р. він був убитий православними у Вітебську. 1624 р., тобто через рік після цієї трагічної події, почався процес його беатифікації - приєднання до лику блаженних. Вона являє собою перший етап процесу канонізації особи, тобто проголошення її святою. Він завершився 1643 р., Папою Римським Урбаном VIII Йосафат був проголошений блаженним. 1867 р. у розпалі так званого «очищення уніатських церковних обрядів від латинських напластувань», тобто примусових змін культово-обрядової практики вірних Холмської єпархії, ініційованих урядовими структурами, але здійснюваних зусиллями покірних їм уніатських архієпископів, Папа Римський Пій IX довершив процес його канонізації [2].

Спочатку тіло Йосафата знаходилося в соборі святої Софії в Полоцьку (до 1653 р.), а потім, переважно через обставини військово-політичного характеру, саркофаг з його мощами упродовж багатьох років перевозили в різні місця Білорусі, Литви та Польщі. Зрештою 1765 р. вони були перевезені до монастиря Чину святого Василя Великого в Білій Підляській, де були розміщені

в церковній різниці. Поступово це невелике місто перетворилося на значний центр відпустових акцій, пристановище для уніатів Холмщини і Південного Підляшся, котрі міцно дотримувалися всіх традицій своєї Церкви [2].

Відправною точкою активної протидії російських урядовців вшануванню святого Йосафата став 1863 р., коли повстанці влаштували багатолюдні проці до його мощів у Білій Підляській. Високопосадовців Царства Польського не могло не драгувати те, що ревні прихильники культу святого Йосафата із середовища тих уніатів, котрі чинили супротив російській владі в цьому регіоні імперії, не тільки придбали для соборного храму велику ікону із зображенням мучеництва Йосафата, але навіть проголосили його своїм патроном. Ця ікона була привезена з Варшави в супроводі хресного ходу, в якому взяла участь значна кількість духовенства та близько 2-х тисяч повстанців. Вона була розміщена на стіні над головним престолом соборного храму м. Біла Підляська на місці, де раніше знаходився образ Преображення Господнього [7;8].

1864 р. відповіддю на польське повстання та участь у ньому уніатів став указ імператора, яким скасовувалися всі василіанські монастирі в Царстві Польському, зокрема й у Холмі, Замості, Любліні та Білій Підляській. Це стало першим кроком російських урядовців, спрямованим на усунення мощів святого Йосафата, а, відтак, нищення його культу на теренах Холмщини і Південного Підляшся. Того ж року василіани вимушені були передати опіку над цією священною реліквією уніатів парафіяльним священикам. Зазначимо, що вже 1865 р. ікона святого Йосафата була демонтована та відправлена в Москву в Рум'янцевський музей, а її місце зайняла колишня.

Щоб підтримати уніатське населення регіону, як уже зазначалося, 1867 р. Папа Римський Пій IX канонізував Йосафата, тобто проголосив його святим. Це викликало нову хвилю релігійного піднесення в регіоні, зокрема значне збільшення прочан, котрі поклонялися його мощам. Вони знаходилися в середній частині соборного храму м. Біла Підляська на особливому бічному престолі в труні з віконцями, що розміщувалися біля голови, ніг та в одній з бічних сторін. Отже, сталося так, що цей етап своєрідного протигорства між російськими урядовцями та уніатським населенням Холмщини і Південного Підляшся щодо вшанування святого Йосафата завершився загалом не на користь російської сторони.

Наступною своєрідною віхою на шляху спроб російсько-православних «діячів возз'єднання» радикально зменшити вплив культу цього святого на місцеве уніатське населення стало розпорядження сідлеського генерал-губернатора Громеки, що у травні 1867 р. надійшло М.Ливчаку - новопризначеному настоятелю собору Білої Підляської. У ній містилася категорична вимога не здійснювати богослужінь над мощами святого Йосафата не тільки в будні дні та на свята, але навіть під час храмових свят на його честь. Реакцією місцевого населення на цю вимогу російського високопосадовця стало те, що переважна більшість з них перестала відвідувати цю культову споруду. Її настоятель так пізніше охарактеризував реакцію парафіян на це розпорядження: «Не було, зрозуміло, нічого дивного в тому, що народ, помітивши це, перестав ходити до церкви, і священик говорив свої проповіді якомусь десятку осіб із парафії, а також чиновникам та жандармам зі стражниками, котрі наглядали, що та як робиться: чи виконується точно воля начальства» [3, с. 35].

Мощі святого Йосафата, що знаходилися в соборному храмі м. Біла Підляська, продовжували драгувати російських урядовців, оскільки були особливо шанованими уніатським населенням регіону. Щоб нівелювати особливості їхньої культової-урядової практики, максимально наблизити її до того взірця, який культивувався саме російськими православ'ям, а, отже, максимально пришвидшити включення уніатської Холмської єпархії до складу Російської Православної Церкви, місцевими світськими урядовцями було вирішено усунути мощі святого Йосафата з центральної частини соборного храму Білої Підляської. Для цього як зручний привід були використані ремонтні роботи, що проводилися в ньому впродовж 1872 - весні 1873 рр.

Досить докладно, хоча й не у всьому достовірно, розповідь про те, як реалізовувався цей задум, знаходимо в мемуарах тогочасного настоятеля храму М. Ливчака, опублікованих 1910 р. його сином. У них стверджується, що генерал-губернатор Громека вирішив скористатися ремонтними роботами, щоб вилучити з храму мощі святого Йосафата. Заслугує на увагу наступна деталь, яку зберегла його пам'ять: парафіяни перед початком внутрішніх опоряджувальних робіт усю конструкцію бічного престолу разом із мощами святого Йосафата з верхньої частини до самого низу щільно забили дошками. Це вони зробили, по-перше, щоб «захистити мощі від профанації», оскільки ремонтні роботи здійснювали підрядчики-євреї, а, по-друге, щоб позбавити «будівельне начальство приводу для їхнього вилучення» [3, с. 75]. М. Ливчак, котрий був не тільки свідком, а й активним учасником описуваних подій, особливо підкреслив, що оголосити парафіянам відкрито, що ці мощі назавжди будуть усунені з центральної частини храму, ніхто з керівників акції не зважувався через побоювання можливості виникнення «народного бунту» [3, с. 75]. Водночас у своїх мемуарах він уникнув розповіді про окремі її моменти, які дають підстави для твердження, що він був не тільки одним з її виконавців, але й організаторів. Так, щоб ввести в оману парафіян і хоч якось відволікти їхню увагу від справжніх намірів російської адміністрації регіону щодо місцезнаходження гробниці з мощами святого Йосафата, саме він вдався до наступного: скликав членів церковного братства і переконав їх, що на час ремонтних робіт у соборі вкрай необхідно перенести домовину з мощами святого Йосафата до підвалу. Зрештою, він запевнив їх, що тільки за таких умов можна розраховувати на те, що вони не зазнають будь-яких ушкоджень. Водночас він переконував братчиків, що на переміщення мощів слід обов'язково отримати дозвіл генерал-губернатора. Більше того, М. Ливчак запропонував членам братства допомогти скласти текст відповідної петиції. Зрештою вони, не запідозривши нічого підступного, не тільки довірилися настоятелю собору, а й доручили йому написати прохання до генерал-губернатора Громеки в Сідлесь. Але М. Ливчак, порушивши домовленість із братчиками, повідомив цього високопосадовця, що парафіяни м. Біла Підляська погодилися на усунення з храму мощів і постійне їх розташування їх у підвальній його частині. Останній, у свою чергу, дав відповідні розпорядження адміністраторові Холмської уніатської єпархії М. Попелю [2].

Для того, щоб вилучити мощі святого Йосафата із центральної частини собору, організатори цієї акції вирішили замінити його дерев'яну підлогу новою, хоча вона насправді була в доволі хорошому стані, а, відтак, не потребувала ремонту. Щоб убезпечитись від народного гніву, чиновниками перед початком демонтажу підлоги храму в Білу Підляську був відряджений військовий підрозділ, котрий упродовж кількох днів «проводив навчання» на вулиці, що вела до храму. Настоятелю церкви М. Ливчаку полковником Генерального штабу Москвіном, котрий безпосередньо керував усією цією акцією, було наказано привезти з єпархіального управління ключі від гробниці святого Йосафата. Зрештою, неочікуваним і небажаним для всіх, кому було доручено вилучити мощі цього святого з доступного всім місця у храмі, стало те, що до одинадцятої години ранку, тобто ще до того, як у нього прийшло завчасно запрошене М. Попелем уніатське духовенство та представники влади, церква, попри всі перепони, ушент наповнився мирянами, серед яких переважали жінки. Незважаючи ні на що, керуючий ремонтними роботами оголосив присутнім, що гробниця з престолу обов'язково має бути знята та перенесена до підвалу. Водночас нікому з присутніх не пояснили чому і на який час вона має бути туди переміщена. Наказ перенести мощі святого Йосафата з престолу до підвалу був даний братчикам, але вони на це відповіли, що є людьми «світськими і грішними», і, оскільки ніхто з них «не має право брати в руки навіть священні посудини, то не може бути мови про те, щоб вони «насмілялися брати в руки святе тіло». В один голос вони твердили: «Що завгодно з нами робить, але цього ми не зробимо» [3, с. 76]. Ще більш неочікуваною для розпорядників цієї акції виявилася реакція кількох осіб із числа парафіяльного духовенства на вимогу полковника Москвіна перенести гробницю з мощами до підвального приміщення. У відповідь на неї в храмі враз зчинився гучний лемент присутніх, жінки зі сльозами впали на коліна, а розгублені священики почали молебень. На другу та третю вимоги полковника Москвіна почати переносити гробницю ніхто з ієреїв не відреагував, оскільки всі вони «стояли у страху з побілілими обличчями» [3, с. 77]. Зрештою керівники всієї цієї акції, зрозумівши, що вони явно не справляються із її завданням, вдалися до хитрощів. Вони, по-перше, заявили, що «перенесення це здійснюється тільки тимчасово, тобто до завершення ремонту храму», а, по-друге, почали переконувати всіх присутніх розійтись, оскільки перенесення мощів ближчим часом не буде. Відтак присутні в цей час у храмі миряни поволи, хоча й неохоче, почали розходитися, а майже всі клірики, котрих завчасно попередили, що вони мають залишитися, спішно покинули храм. Окремі з них у паніці відразу виїхали з міста у свої парафії, щоб бути якнайдалі від того, що коїлося навколо та безпосередньо в соборному храмі Білої Підляської. Ті ж, котрі все ж залишилися, пояснювали присутнім чиновникам, що «оскільки вони не мають відповідних розпоряджень з боку духовного начальства», а також бояться «народної помсти», то саме тому «не можуть зважитися виконати вимогу світської влади, бо, живучи серед народу, відчують себе беззахисними і можуть, дуже вірогідно, поплатитися за це життям» [3, с. 77]. Зрештою, після настійливих вимог до тих ієреїв, що ще були у храмі, перенести гробницю в підвал, один із них

все ж зважився це зробити. Коли ж разом із кількома стражниками він тільки взявся за неї, то з церковних хорів, де раніше розташовувався орган, почувалися пронизливі крики та ридання. З'ясувалося, що це були жінки, котрі заховавшись в соборі ще вранці і пробули у своїй схованці весь день. Це голосіння підхопили ті, хто знаходився поза храмом, оскільки не були до нього допущені. Хоча вся атмосфера навколо перенесення мощів святого Йосафата стала буквально наелектризованою людським стражданням та болем, але воно все ж було завершено: гробницю перенесли і розташували в підвалі споруди собору. До ніші у його фундаменті, де її помістили, були прилаштовані дерев'яні двері, які закрили на замок та опечатали. Підхід до них був засипаний піском, а підлогу зверху, у середній частині храму, зрівняли з колишньою. Лише після цього всі учасники цієї акції покинули храм [3, с. 77-78].

Уніатське населення регіону дуже болісно відреагувало на те, що від нього заховавши мощі святого Йосафата. Настоятель соборного храму Білої Підляської пізніше писав, що інформація про події, пов'язані з примусовим перенесенням мощів та їх приховуванням від уніатської спільноти регіону, пошилася «швидше блискавки не тільки в Сідлецькій губернії, а й по всій єпархії» [3, с. 78]. Він занотував, що ще довший час до Білої Підляської приїздили з інших місцевостей делегації уніатів-мирян, а також окремі особи як «розвідники». Переконавшись, що мощів святого Йосафата у храмі на звичному місці немає, вони «розпалювали пристрасті місцевих парафіян», поверталися назад «із прокляттями, розносячи їх по всьому шляху». Залишилися в його пам'яті й те, що члени церковного братства «кинули до ніг свого священика (тобто його. – Авт.) ключі від братських свічок та майна, залишили разом із тим і церкву та кинулися в обійми польських костелів і ксьондзів» [3, с. 78]. Тут йшлося про те, що вони почали відвідувати католицькі костели, а з часом чимало з них перейшло до Римо-Католицької Церкви й остаточно полонізувалося. Відзначаючи, як брутально поставилися чиновники до духовних святинь місцевого населення, й, вірогідно, водночас і задля того, щоб зняти з себе частину провини за те, що сталося в соборному храмі Білої Підляської із мощами святого Йосафата, М. Ливчак пізніше писав: «Уся місіонерська діяльність духовенства разом зруйнувалася і повинна була розпочинатися заново, але вже за обставин украй несприятливих, за крайньої ворожнечі та збудження» [3, с. 78-79].

Отже, викоринення культу святого Йосафата, що був невід'ємним елементом духовно-релігійної традиції уніатів Холмщини і Південного Підляшшя, є одним із яскравих свідчень того, якими засобами російські урядовці пришвидшували скасування уніатської Холмської єпархії, її включення до складу Російської Православної Церкви. Це були насилля, облуда та абсолютне нехтування духовними святинями автохтонного населення регіону. За своєю суттю воно являло собою невід'ємну складову програми «очищення обрядів», тобто примусового наближення культурної практики Греко-Уніатської Церкви до тієї, яка практикувалася російським православ'ям. У перебігу подій, пов'язаних із нищенням культу святого Йосафата, яке розтягнулося на десятиліття, прослідковуються його окремі етапи. Розрахунки тих, хто ідеологічно обгрунтовував та реалізував форсоване прилучення останньої в межах Російської імперії уніатської Холмської єпархії до складу Російської Православної Церкви, виявилися помилковими, оскільки унія тут мала дуже глибоке коріння. Російським чиновникам та присилуванним ними уніатським священикам вдалося прибрати з очей уніатів мощі святого Йосафата, але таким засобом не можна було викоринити їхню віру в його заступництво. Упродовж десятиліть вони перебуватимуть майже в забутті, але потім, під час Першої світової війни, будуть перевезені до Відня, а вже після Другої світової війни опиняться в Римі. 1963 р. за ініціативою митрополита Йосифа Сліпого мощі святого Йосафата були поміщені в базиліці святого Петра в Римі. Там вони знаходяться й нині, являючи собою одну з найзначніших святинь Української Греко-Католицької Церкви [2].

Джерела та література

1. Біднов В. Українська церква // Українська культура: Лекції за ред. Д. Антоновича / Упор. С.В. Ульяновська. – К:Либідь, 1993. – С. 197-216.
2. Доля мощів св. Йосафата Кунцевича [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ruh.znaiom.com.ua/index-2104.html?page=20>
3. К истории воссоединения униатов Холмской епархии. Записки и воспоминания Протоиерея Николая Николаевича Ливчака. С портретом и биографией автора. Издание И.Н. Ливчака. – Вильна: Типография «Русский Почин», 1910. – 162 с.
4. Наречение Протоиерея М. Попеля во Епископа // Вольские Епархиальные Ведомости. – 1882. - №13. – Ч. неоф. – С. 544.
5. Начерк истории унии Русской Церкви с Римом. - Львов: Накладом Комитета юбилейного, 1896. – 156 с.
6. Пастернак С. Нарис історії Холмщини і Підляшшя: (Новіші часи). – Вінніпег – Торонто: Інститут дослідів Волині, 1968. – 466 с.
7. Святий Йосафат (Кунцевич) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.soborcerkiew.net/aktualnosci.410/swjato-swjaszczennomuczenyka-josafata.html>
8. Святий Йосафат Кунцевич [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dyhdzvin.org/index.php/dukhovni-nauky/37-rozdumy-na-kanvisviat/224-sviashchennomuchenyk-yosafat>
9. Стоколос Н.Г., Шеретюк Р.М. Драма Церкви (До історії скасування Греко-Уніатської Церкви в Російській імперії та викоринення її духовно-культурних надбань): Монографія / Передмова П.Л. Яроцького. 2-ге видання. – Рівне: ПП ДМ, 2012. – 348 с.

УДК 94 (477.87=1-82):[316.64:17.023.32]”19/20”

М. Марек

ЛЕМКІВЩИНА - ПРОБУДЖЕННЯ, КОНФЛІКТ, НЕВІДОМЕ МАЙБУТНЄ

Робота торкається проблеми зросту національної свідомості Лемків та події у XIX та XX столітті на території Лемківщини. Праця зосереджується на питанні утворення лемківських республік - Фльоринцької Республіки та Команчанської Республіки - та їх занепаду. Описує також проблему поділу лемківського суспільства. Текст закінчується висновком про важку, культурну ситуацію теперішніх Лемків та їхнього майбутнього.

Ключові слова: Республіка Фльоринцька, Республіка Команчанська, москалофіли, українці, конфлікт, Галичина.

Praca dotyczy problemu rozwoju świadomości narodowej Lemków i wydarzeniach w XIX i XX wieku w regionie lemkowski. Praca koncentruje się na kwestiach edukacyjnych lemkowski republik - Floryntskoyi Komanchanskoyi Republika i Republika - a ich spadek. Opisuje także problem separacji lemkowski społeczeństwa. Tekst kończy się zawarciem temat trudny, obecnej sytuacji kulturowej Lemków i ich przyszłości.

Слова ключеві: Республіка Фльоринська, Республіка Команчанська, Старорусини, Москалофіли, Українці, конфлікт, Галичина

The work concerns the problem of growth of national consciousness Lemko and events in the nineteenth and twentieth century in the Lemko region. The work focuses on issues of education Lemko republics - Floryntskoyi Komanchanskoyi Republic and the Republic - and their decline. Describes also the problem of separation of Lemko society. The text ends with a conclusion about the difficult, the current cultural situation of Lemkos and their future.

Keywords: Floryntska Republic, Republic Komanchanska, Moscophils, Ukrainian, conflict, Galicia.

Чзсь І – зарыс історіі:

Прэд І воняў швітаваў цаосць Лемковсчыzny вчодзіла ў склад аднаго, влоетнічнаго твору паństwовога, якім было імперіум Хабсбургів. У тым окресі зарэжэстравано пачатак кшталтавання сія жыця політычнаго ей мяскаўцав. Пярвсзе яго прэжяву паявілі сія туз по Віосніе Лудів. У часіе епокі шчыльковей Аустро-Вягйер выдурбняіа сія жуз нурты – москалофілскіе, народове (українскіе) і старорусінскіе.

У тым то окресіе павставаўі пярвсзе партіе, такіе як „Russka Narodna Partia”, котра вписываўа сія ў нурт старорусінскі, адцінаюч сія ад українскіх організациі народотворчых, а такзе одрзуцаюч блішзе звязкі з Росія. Сродовіска те стараўа сія позыскач мяскаўцав Галіціі, oraz узыскач як найвіксзую лічбу мандатів у Сейміе. Dochodzilo wówczas до поважных старч політыків і до завіранія серіі хвіловых союсзю, шчыгеліне втеды , gdy збілаўа сія выборы нп. те з року 1908. Najciekawszym једнак в моjej опініі окресем в історіі розвоју мышлі політычнаj Лемків быўа лата 1918 – 1921, кідей то óвчезна еліта, поважнеj подзіелона одваўа сія глосно заманіфестовач своја одрбнóсць од Полаків, але такзе по чзсьці одрзучіе народова мышль українська.

Чзtery лата Вялькей Войны не ошчыгдзіўа теренів Галіціі. Мяскаўцаы Лемковсчыzny такзе мусіелі прэжыч окропносі прэдлужаючых сія вальк. Велу з нлч безпосредно учестнічыла в дзіаланіах воjенных, хочаіабы в највіксзей бітвіе фронту вшчодніе – бітвіе о Gorlice. Война впынела не тлько на погоршеніе сітуаціі економічнаj, але такзе на певне упорядкованіе галіціjскей сцену політычнаj. Як пісзе др. Jarosław Moklak „Ósrodki ruchu українскіе, oraz москалофілскіе сасіадоваўа з соба